

Svag begavelse og kriminalitet

Af cand. jur. KIRSTEN JENSEN, København

1.1. Tidligere teori

En af de uprøvede hypoteser for tidligere undersøgelser af svagtbegavedes kriminalitet er den, at personer med en svag begavelse af flere og forskellige årsager udviser en højere kriminalitetsfrekvens end personer med en højere intelligens.

Denne hypotese — eller antagelse om man vil — er ikke klart verificeret ved empiriske undersøgelser.

Hypotesen eller antagelsen har da heller ikke i så høj grad været bygget på undersøgelser af kriminalitetsfrekvensen hos svagtbegavede som på undersøgelser over forekomsten af svag begavelse hos registrerede kriminelle.

Den teoretiske forklaring på den formodede højere kriminalitetsfrekvens hos svagtbegavede har varieret fra en tese om manglende hæmninger, stor voldsomhed, ondskabslighed og hævnlyst som de bærende (og indbefattet af begrebet åndssvaghed?) motiver til svagtbegavedes kriminalitet¹⁾ til de mere kulturelt og socio-økonomisk relaterede teorier, hvor vægten især har været lagt på deprivationen af legitime muligheder for behovsopfyldelse som årsagen til en højere kriminalitetsfrekvens hos svagtbegavede²⁾.

En tredje teori, som ikke betragter hverken den svage begavelse eller heraf afledede dårlige sociale forhold som en kriminogen faktor, men derimod anser dårlige kulturelle og socio-økonomiske forhold for at være afgørende for både udviklingen af intelligens og kriminalitetsfrekvens, har ikke nogen manifest repræsentation i Norden. I udlandet fremføres den af blandt andet Mary Woodward³⁾, Richard G. Robinson & Richard Pasewark⁴⁾.

Karl O. Christiansen pegede i 1946 i konklusionen på en undersøgelse af kriminalitetsfrekvensen hos hjælpeskoleelever og normalskoleelever forsigtigt på det samme: „Det kan være det dårlige miljø, der er det primære, og intelligensdefekten, der er det sekundære . . . For det andet kan man ikke udelukke, at de meget komplicerede psykofysiologiske og psykiske processer, vi sammenfatter under betegnelser som begavelse og intelligens, kan påvirkes af dårlige miljøforhold på et tidligt tidspunkt i et individs liv“.

¹⁾ Se bl. a. Strömrgren (1967) p. 294 og Helweg (1939) p. 114.

²⁾ Som repræsentanter for denne opfattelse står blandt andet Else Nordbeck (1946) og delvist Karl O. Christiansen (1946).

³⁾ Mary Woodward (1954—55) p. 281—303.

⁴⁾ Richard G. Robinson & Richard Pasewark (1950—51) p. 598—607.

Karl O. Christiansens & Holger Rasmussens undersøgelse viste, at de undersøgte hjælpeskoleelever havde en meget dårlig kulturel og socio-økonomisk baggrund. Andre senere undersøgelser har bekræftet, at personer med en svag begavelse generelt stammer fra dårlige miljøer og som oftest har mange brudte tillidsforhold bag sig i form af vekslen mellem forskellige familie-konstellationer og institutioner. Birthe Elisabeth Friis & Oluf Scheel Thomsen påviste dette i en undersøgelse af klienter udskrivet fra åndssvageforsorgen⁵⁾.

Ingen af de nyere nordiske undersøgelser fremviser resultater, der klart og entydigt dokumenterer en forhøjet kriminalitetsfrekvens hos svagbegavede.

De hidtil foretagne undersøgelser opererer med kriminalitet som *registreret kriminalitet*. Som det er påpeget en del steder⁶⁾, må man forvente en højere opklaringsprocent for lovovertrædelser begået af svagbegavede, — dels på grund af kriminalitetens karakter, der ofte er relativt synlig eller består af lovovertrædelser, som politiet erfaringsmæssigt sætter megen aktivitet ind på at opklare, dels på grund af den øgede registreringstilbøjelighed i socialt dårlige områder.

Trods disse fakta antages det stadig, at svagbegavede udviser større kriminalitetstilbøjelighed end normalt begavede. Denne antagelse støttes på:

- 1) de ikke helt entydige resultater af undersøgelser af forekomsten af kriminalitet hos oligofrene.
- 2) teorier om svagt begavedes manglende hæmninger, deprivation af legale muligheder for behovstilfredsstillelse og impulsivitet.

1.2. *Ansats til en ny teori*

Der findes desværre ingen litterære beskrivelser af det at være åndssvag skrevet af svagt begavede selv, og de følgende betragtninger om åndssvages følelser og motiver er derfor andenhåndsbetragtninger. Men de bygger dog på erfaringer fra knap 3 års praktisk arbejde med åndssvage, og betragtningerne har til en vis grad støtte hos teoretikere (ex. R. Edgerton).

Mit udgangspunkt er, at alle — også svagbegavede — handler normalt, deres præmisser taget i betragtning (jeg tager forbehold for decideret psykotiske individer)⁷⁾. Det afgørende for undersøgelsen af deres kriminalitetstilbøjelighed bliver at finde motiver til at begå kriminalitet — og ikke mindst motiver til *ikke* at

⁵⁾ Birthe Elisabeth Friis & Oluf Scheel Thomsen (1970).

⁶⁾ Se bl. a. Karl O. Christiansen i Evnesvages Vel 1946 p. 40 og samme (1946) p. 100 samt Hurwitz & Christiansen (1968) p. 149. Desuden Else Nordbeck (1946).

⁷⁾ Goffmann (1967) p. 5.

begå kriminalitet. Dette er afhængigt af, hvilke behov det enkelte individ har, og hvilke muligheder han har for at tilfredsstille sine behov.

1.2.1. *Svagtbegavede som normbevidste individer*

Svagtbegavede har de samme behov som normalt begavede for accept, kontakt med andre mennesker og respekt. Dette er ganske vist et postulat, men min erfaring fra arbejdet med åndssvage har ikke overbevist mig om, at de ikke skulle have det.

Opfyldelsen af disse behov kræver en socialt acceptabel adfærd — adfærden er, om man så må sige, midlet til at opnå behovs-tilfredsstillelse.

Den socialt acceptable adfærd *indlæres* i en vis grad afhængigt af den intelligensmæssige formåen og ikke mindst tilbud af relevante stimuli. Dette gælder uanset, om individets primære socialisering finder sted i en form for familie eller på en institution.

Behovet for at være accepteret og „normal“ honoreres i takt med den tillærte evne til at udvise socialt acceptabel adfærd. Det vil sige, at chancen for at blive accepteret som normal øger med indlæringsevnen og evnen til at abstrahere.

Intelligenshandicappede kan ved en træning, hvis intensitet gradueres efter de pågældendes formåen, læres en del færdigheder, og det er sandsynligvis i højere grad deres manglende abstraktions- og diskriminationsevne (det vil sige manglende evne til at skelne mellem forskellige situationer og anvende viden fra én indlæringssituation i en anden situation), der gør det vanskeligt for dem at begå sig.

Følgende eksempler, som er hentet fra mit eget arbejde i åndssvageforsorgen, kan måske belyse påstanden om svagtbegavedes manglende abstraktions- og diskriminationsevne:

Eksempel 1

En 48-årig (ikke synligt) lettere åndssvag kvinde tilbragte det meste af sin tid på institution. Hun har blandt andet lært de mest almindelige høflighedsregler, som for eksempel at sige: „goddag“, når hun møder fremmede mennesker. Hun fungerer upåklageligt i institutionsmiljøet, men udenfor dette virker hun ofte ret afvigende. Hun giver hånd og siger pænt: „goddag“ til buschauffører, andre gæster på restaurationer o.l. Hun har jo på institutionen lært at hilse pænt på fremmede.

Eksempel 2

Ca. 40-årig mandlig klient under åndssvageforsorgen — synligt fysisk handicappet og åndssvag i lettere grad. Kan på institutionen — til stor irritation for personalet — opføre sig åbenlyst provokerende

og fjollet. Stopper blandt andet toiletruller i toiletterne, så disse tilstoppes, putter op til 50 par strømper i dyne- og hovedpudebetræk, taler bevidst sort til personalet og morer sig hjerteligt, når disse ikke forstår ham. Men når han er udenfor institutionen — ude i byen — gør han alt for at virke normal. Han skal altid klædes meget pænt (for pænt) på, og han opfører sig i det hele taget overfor mig (af hunkøn), som han forventer, at en rigtig gentleman (hans eget udtryk) opfører sig overfor en kvindelig gæst. Det vil sige, at han byder mig sin arm, skænker op i mit glas, konverserer og spørger, om ikke jeg kunne tænke mig et lille glas portvin.

Disse par eksempler, som uden tvivl vil kunne suppleres af andre, der blot igennem kortere tid har arbejdet praktisk med svagtbegavede, har tilsyneladende intet med åndssvages kriminalitetstilbøjelighed at gøre.

Men de er en illustration af, at selv svagtbegavede kan være og efter min erfaring *er* meget normbevidste i det omfang, det overhovedet er muligt for dem at tilegne sig normerne for socialt acceptabel adfærd, men at det kan være vanskeligt for dem at diskriminere mellem forskellige situationer.

At den i lettere grad åndssvage har et behov for og et stærkt ønske om at være normal og være accepteret af normalt begavede dokumenteres af Edgertons undersøgelse af svagtbegavedes livssituation efter endt hospitalsophold (svarer til åndssvageforsorg i Danmark). Han konkluderer vedrørende problematikken om at synes normal:

“The stigma of having been adjudged a mental retardate is one which the ex-patients in this study reject as totally unacceptable. Hence, their lives are directed toward the fundamental purpose of denying that they are in fact mentally incompetent. *These former patients must at all times attend to the practical problems of seeming to others to be competent and of convincing themselves that this is so.* The label of mental retardation not only serves as a humiliating, frustrating and discrediting stigma in the conduct of one’s life in the community, but it also serves to lower one’s self-esteem to such a nadir of worthlessness that the life of a person so labeled is scarcely worth living. Thus the “moron” who is released from Pacific State Hospital must “deny”, must “pass” with himself. He cannot, and he does not, accept the official “fact” that he is, or ever was, mentally retarded.”

At den i lettere grad åndssvage har et behov for og et stærkt ønske om at være normal og accepteret af normalt begavede, fremførtes af skoleleder Svend Toldbod på et symposium i 1970 i Nordisk Förening för Psykisk Utvecklingshämning om behand-

lingen af åndssvage lovovertrædere⁸). Det ses blandt andet af deres valg af tøj, møbler og lignende, hvor de i meget høj grad bestræber sig på at efterligne, hvad de mener er mest normalt.

Åndssvaghed medfører ikke i sig selv større tilbøjelighed til at begå kriminalitet, men kan med lige så stor ret antages at medføre det modsatte, nemlig en reduceret tilbøjelighed til at foretage sig handlinger, som strider imod indlært og acceptabel adfærd⁹), hvilket ovenstående sigter til at sandsynliggøre. I det omfang straffeloven og forskellige særloves forbudsbestemmelser er konforme med den almindelige moralopfattelse i befolkningen, vil selv de svagbegavede socialiseres til en opfattelse af, at overtrædelse af disse regler er et brud på de regler, der gælder for at være „normal“, og at brud på reglerne er en socialt uacceptabel adfærd, der vil medføre fordømmelse og afstandtagen.

De bestemmelser i straffeloven og forskellige særlove, der kan tænkes at gribe ind i individets mulighed for selv at bestemme over sine handlinger, er samtidigt dækket af den almindelige moralkodeks (jeg skal ikke her diskutere, hvorvidt retten skaber moralen, eller det forholder sig omvendt, eller der er tale om en vekselvirkning), hvilket vil sige, at der ikke kræves noget specielt kendskab til lovene for at undgå at overtræde dem.

Konklusionen på dette er, at svagbegavede ikke — alt andet lige — er nogen kriminalitetstruet gruppe — tværtimod. Ønsket om at være „normal“, sammenholdt med den krampagtige klamren sig til det en gang tillærte som socialt acceptabel adfærd, medfører, at svagbegavede opfører sig, som „normale“ forventes at opføre sig — det vil blandt andet sige uden lovovertrædelser af betydning.

1.2.2. *Hvordan influerer normbevidstheden på kriminalitetstilbøjeligheden?*

1. *Specielt vedrørende individer på institution*

Når en person — svagt- eller normaltbegavet — tilbringer det meste af sin tid på institution, er den acceptable adfærd, der fordres for social accept, ikke den samme adfærd, som der kræves og forventes af personer udenfor institutioner for opnåelse af den samme sociale accept.

Det institutionsanbragte individs tilpasning er ikke en tilpasning til de normer, der gælder udenfor institutionerne, men er

⁸) Det samme fremføres iøvrigt af Gale H. Walker (1950—51) p. 13—16.

⁹) Se bl. a. Clinard (1957) p. 119, hvor det anføres, at man med lige så stor ret kan antage, at lav intelligens kan medføre en rigtig overensstemmelse med traditionel handlemåde, i modsætning til den sædvanlige antagelse, at lav intelligens implicerer øget tilbøjelighed til afvigende adfærd.

dels en tilpasning til de officielle og uofficielle regler, der gælder på institutionen, — regler, der skal bringe institutionen til at fungere uden besvær — dels en tilpasning til de normer, der gælder indenfor de institutionsanbragtes verden.

De personer, hvis mening om den åndssvage — specielt de i lettere grad åndssvage — har betydning for ham selv, er personalet. Det behøver på ingen måde at være, fordi han identificerer sig med disse mennesker eller iøvrigt sætter pris på dem, men fordi det er hos disse mennesker alle vigtige afgørelser om hans fremtid ligger — enten i kraft af, at de er direkte besluttede myndigheder, eller derved, at de kommer med indstillinger og udtalelser til de besluttede myndigheder¹⁰).

For at tækkes disse mennesker og have en chance for enten at blive helt udskrevet af åndssvageforsorg eller i det mindste komme under en friere form for åndssvageforsorg, kræves en tilpasning til det officielle institutionssystem og en nogenlunde kriminalitetsfri tid under åndssvageforsorg. Det er i sig selv et motiv til at undlade kriminel aktivitet.

Men institutionslivet beskytter også den åndssvage på den måde, at omgivelserne ikke fordrer af en institutionsanbragt, at hans bolig er af en vis standard, ligesom der ikke stilles samme krav til møblering og besiddelse af andre statusskabende ejendele.

Den positive tilskyndelse til kriminalitet mangler derfor delvist, og det negative pres — den latente trussel om fortsat åndssvageforsorg eller endog en skærpelse af forsorgens tvangsmæssige karakter — er stærkt. Dette fører mig til at formode, at i alt fald svagtbegavede anbragt på institution ikke udviser nogen høj kriminalitetsfrekvens (med visse alvorlige modifikationer — se nedenfor).

2. *Specielt vedrørende svagtbegavede personer udenfor institutionerne eller med en stærk tilknytning udenfor institutionerne.*

Det forventes, at fuldt normale personer, der ikke bor på institution, har en bolig af en vis standard og besidder visse statusskabende ejendele. Socialt forventes det af dem, at de er i stand til at skaffe sig selv de nødvendige kontakter for at kunne tilfredsstille blandt andet seksuelle behov.

Hvis svagtbegavede udenfor institutionerne skal accepteres som „normale“ mennesker med dertil hørende kontakt, må de

¹⁰) Skoleleder Svend Toldbod nævnte på et symposium i 1970 i Nordisk Förening för Psykisk Utvecklingshämning, at den åndssvage som følge heraf nemt bliver øjentjener.

nødvendigvis — i det mindste i det ydre — leve som andre normaltbevagede¹¹⁾).

Dette gælder i særlig grad for personer, der *har* været på institution. De må yde en ekstra indsats for overfor omverdenen at bevise deres normalitet.

Den én gang institutionsanbragte åndssvage bærer et næsten uafvaskeligt stempel, der fortæller, at han er dum, og det vil være næsten umuligt for ham at få et bare nogenlunde godt betalt job¹²⁾. Han er derfor henvist til at leve af enten et af de dårligst betalte jobs eller invalidepension.

Hvis han skal leve op til de normer, han forventer andre stiller til hans boligmæssige standard, statussymboler etc., kommer han meget nemt i konflikt mellem to normer. Den ene at være normal med hvad dertil hører af materielle ejendele, den anden at være lovlydig, hvilket kan medføre, at han ikke kan bevare skindet af normalitet, fordi han ganske enkelt ikke er i stand til at betale, hvad det koster. Opfylder han den første norm, kan det betyde accept som normal, kontakt med andre og andres respekt. Det er let at se, at den svagtbevagede, der enten er udskrevet fra åndssvageforsorg, lever under extern forsorg eller har arbejde udenfor en institution, kan komme i et for ham næsten uløseligt dilemma, hvor kriminalitet er en af de mulige løsninger.

Svagtbevagede udenfor institution må derfor alt andet lige anses for at være mere kriminalitetstruede end svagtbevagede på institutioner. Men kriminaliteten kan ses som et middel til at opnå social accept og udspringer i så fald af de samme behov, der afholder åndssvage på institution fra at begå kriminalitet.

1.3. *Men hvad kan der også ske?*

De to foregående afsnit bygger på den forudsætning, at den svagtbevagede opfatter sig selv som normal, meget nær ved at være normal eller dog med mulighed for at blive normal. Men den forudsætning er ikke altid opfyldt. Man kan tænke sig, at den svagtbevagede opfatter sig selv som uhelbredeligt åndssvag — ude af stand til nogensinde at deltage i de normales verden. Hvorfor skal han så opføre sig normalt? Hvorfor følge spillets regler, når han ikke selv er accepteret medspiller?

Hele den proces, der kan føre til, at den svagtbevagede opfatter sig selv som en uhelbredelig afviger og opfører sig i overensstemmelse med denne opfattelse — stemplings- eller stigmatiseringsprocessen — kan starte meget tidligt. Det, der af stigmatiseringsteoretikere kaldes for den primære afvigelse, er for svagtbevagede

¹¹⁾ Näsmann og Lundén (1973) p. 187: „Afvigeren (her alkoholist) skaffer sig de statussymboler, der klart viser, at han tilhører en anden gruppe end alkoholisterne“.

¹²⁾ Näsmann og Lundén (1973) p. 117 ff.

ikke en handling, men derimod selve det intelligensmæssige handicap.

Erving Goffmann definerer en afviger som: "An individual who might have been received easily in ordinary social intercourse processes a trait that can obtrude itself upon attention and turn those of whom he meets away from him, breaking the claim that his other attributes have on us"¹³).

Trods afvigerens forsøg på at finde sig til rette i grupper af normalt begavede, udstødes han ofte af disse. Udstødningen lettes, hvis den svagt begavede tidligere er karakteriseret som afviger i andre sammenhænge — det kan være ved at have fulgt hjælpe-skoleundervisning, have været underlagt åndssvageforsorg etc. Afvigerens higen efter kontakt med normale kan føre til kontakt med andre udstødte. Trangen til accept kan, som tidligere antydet, føre til, at den svagt begavede gør, hvad han regner med, at der forventes af ham. Kontakt med andre udstødte — som for eksempel kriminelle — kan føre den svagt begavede ud i kriminalitet. Men det er ikke ensbetydende med, at man, som tidligere antaget, finder mange svagt begavede i organiserede kriminelle grupper. Også disse vil udstøde svagt begavede. Det kræver et vist mål af normalitet at blive accepteret i en gruppe, også i en gruppe af kriminelle¹⁴).

Det er således meget vanskeligt for svagt begavede at blive accepteret trods store bestræbelser herpå. Det kan undre, at mange efter lang tid under åndssvageforsorg og mange års konstante nederlag stadig vedbliver at betragte sig selv som potentielt normale og stadig efterligner borgerlig levemåde, således at de i det mindste udadtil ser normale ud.

Det afgørende knæk i opfattelsen af sig selv som normal eller potentielt normal kan den svagt begavede opleve i forbindelse med kriminalitet. Kriminaliteten kan, som nævnt ovenfor, være begået for at synes normal og kan ikke betragtes som en sekundær afvigelse i Lemerts forstand. I forbindelse med bruddet på opfattelsen af sig selv som normal kan den fungere som en primær afvigelse — det vil sige som igangsætter af andre nye afvigelser. Risikoen for, at kriminalitet skal føre til en ændret selvpfattelse hos den svagt begavede, stiger med den generelle sociale fordømmelse af kriminaliteten. Det vil sige, at gerningsmænd til forbrydelser som sædelighedskriminalitet, brandstiftelse og vold udsættes for en større risiko for en ændring i selvpfattelsen i forbindelse med sagens opklaring og behandling. Det, der meget konkret kan have den omtalte virkning, er, at

¹³) Goffmann (1963) p. 15.

¹⁴) Hilda Weber (1952—53) p. 173 samt Karen Berntsen og Karl O. Christiansen (1965).

gerningsmanden eller den formodede gerningsmand trækkes gennem retsmaskineriet som en farlig person (ganske uafhængigt af sagens udfald iøvrigt), hvilket implicerer presseomtale, mentalundersøgelser, indhentelse af udtalelser fra tidligere skole, arbejdspladser, naboer og andre. At dommen så konkluderer, at den farlige forbrydelse (som normalt begavede som bekendt også kan begå) har sit udspring i det handicap, den svagt begavede måske har prøvet at slippe fri af ved at opføre sig normalt iøvrigt, kan give til resultat, at den åndssvage giver op overfor den bastante påstand, at han er uhelbredelig (farlig) åndssvag. Det er måske desuden en lettelse for ham selv at have fundet en forklaring på sine socialt uacceptable handlinger.

Retssystemets indsats ved opklaringen af de såkaldte farlige forbrydelser og tendensen til at begrunde disse med psykiske brist hos gerningsmanden kan give ikke alene andre, men også de pågældende gerningsmænd selv opfattelsen af, at det er en syg og farlig person, der har begået den pådømte kriminalitet. Når den åndssvage herefter undergives åndssvageforsorg som strafferetlig sanktion, ser han det som en bekræftelse på, at han er en anden person end den, han troede — og andre troede — at han var¹⁵⁾. Dette udtrykkes så udmærket af Garfinkel således: "The other person becomes in the eyes of the condemners literally a different and *new* person. It is not the new attributes are added to the old "nucleus". He is not changed. He is reconstituted. The former identity, at best, receives the accent of more appearance. In the social calculus of reality representations and tests, the former identity stands as accidental; the new identity is the "basic reality". What he is now is what "after all" he was all along"¹⁶⁾.

Selve dette at få en dom til åndssvageforsorg kan for nogle betyde en mulighed for uden risiko at kunne begå ny kriminalitet — en „de kan jo alligevel ikke røre mig“-holdning. Denne holdning kombineret med en ændret selvopfattelse i retning af at betragte sig selv som uhelbredelig åndssvag uden mulighed for nogensinde at kunne deltage i de normales verden, kan medføre en kraftigt forøget risiko for fornyet kriminalitet hos personer dømt til åndssvageforsorg på grund af såkaldt farlig kriminalitet — ikke fordi de *er* farlige, men fordi de „har fået en farlig personlighed foræret“¹⁷⁾.

Selvopfattelsen kan også ændres hos personer dømt til åndssvageforsorg for mindre farlig kriminalitet og hos åndssvage, der administrativt er inddraget under åndssvageforsorg, men *jeg*

¹⁵⁾ Kitsuse (1962) p. 255.

¹⁶⁾ Garfinkel (1955—56) p. 421.

¹⁷⁾ Se note 16.

anser risikoen for en ændret selvopfattelse i retning af at betragte sig selv som farlig og uhelbredelig kriminel og åndssvag for størst for så vidt angår (formodede) gerningsmænd til farligere kriminalitet.

1.4. Resumé

Grundsynspunktet er, at svagtbegavede har samme behov for accept og social kontakt som normalt begavede, og at de forsøger at få disse behov opfyldt ud fra deres egne præmisser.

Det vigtigste middel til behovstilfredsstillelse er socialt acceptabel adfærd, hvilket ikke alene indebærer efterlevelse af visse regler for god opførsel — herunder lovlydighed — men også implicerer en vis levestandard og evne til at opnå og bevare denne levestandard. Generelt må svagtbegavede antages at tilhøre en meget normbevidst gruppe. For så vidt det ikke er nødvendigt for at opnå social accept eller føles nødvendigt, begår svagtbegavede ikke kriminalitet, da de ikke oplever kriminalitet som accepteret social adfærd. Heraf følger, at åndssvage på institution alt andet lige vil være mindre tilbøjelige til at begå kriminalitet end personer udenfor institutionerne, der dagligt konfronteres med andre normer og krav til accepteret adfærd end de på institutionerne gældende.

Den anden del af synspunktet er, at svagtbegavede på grund af kriminalitet med deraf følgende presseomtale, social fordømmelse etc. *kan* komme til at opfatte sig selv som uhelbredeligt afvigende uden mulighed for nogensinde at blive accepteret af normale.

Dette kombineret med bevidstheden om, at der ikke kan ske andet i forbindelse med et nyt kriminelt forhold, end at de forbliver under åndssvageforsorg, kan betyde en forøget kriminalitetstilbøjelighed. Dette vil specielt være tilfældet, hvor den kriminalitet, der har udløst dom til åndssvageforsorg, er en såkaldt farlig kriminalitet, eller en kriminalitet, der iøvrigt er kraftigt fordømt, men vil sandsynligvis også for andre under åndssvageforsorg kunne betyde et skub i retning af en kriminel løbebane.

Kirsten Jensen

LITTERATURLISTE

- Berntsen, Karen & Karl O. Christiansen: „Gruppekriminalitet og personlighed“, Herstedvesteriana (Kbh. 1965).
- Christiansen, Karl O. & Holger Rasmussen: Intelligensdefekter og kriminalitet, Hjälpsskolan, Uppsala 1946.
- Christiansen, Karl O.: De svagtbegavedes kriminalitet, Evnesvages Vel, 1966 nr. 2 (Kbh. 1966).
- Clinard, M. B.: *Sociology of Deviant Behaviour*, Rinehardt & Co. (New York 1957).

- Garfinkel, Harold: Conditions of Successful Degradation Ceremonies, *The American Journal of Sociology*, vol. 61, 1956.
- Goffmann, Erving: *Anstalt og menneske* (Kbh. 1967).
- Goffmann, Erving: *Stigma* (London 1963 og 1968).
- Helweg, H.: *Den retslige Psykiatri* (Kbh. 1939 og 1949).
- Hurwitz, Stephan & Karl O. Christiansen: *Kriminologi I—II* (Kbh. 1968—71).
- Husén, Torsten: *Psykologi* (Kbh. 1960).
- Kitsuse, John N.: *The Social Organization of the High School and Deviant Adolescent Careers, fra Rubington & Weinberg: Deviance. The Interactionist Perspective* (New York 1971).
- Lemert, Edwin M.: *Human Deviance, Social Problems and Social Control* (New York 1967).
- Nordbeck, Else: *Studier over oligofrene Forbrydere*, *Nordisk Tidsskrift for Strafferet* 1946, p. 232 ff.
- Näsmann & Lundén: *Stämpningsprocessen* (Stockholm 1973).
- Rasmussen, Kurt: *Udviklingspsykologi* (Kbh. 1970).
- Robinson, Richard G. & Richard Pasewark: *A Critical Review of Literature*, *American Journal of Mental Deficiency*, 55 (1950—51).
- Strömberg, Erik: *Psykiatri* 9. udg. (Kbh. 1967).
- Toldbod, Svend: *Debatindlæg på et symposium i Nordisk Förening för Psykisk Utvecklingshämning* (utrykt, 1970).
- Walker, Gale H.: *Social and Emotional Problems of The Mentally Retarded Child*, *American Journal of Mental Deficiency*, 55 (1950—51).
- Weber, Hilda: *The Borderline Defective Delinquent*, *British Journal of Delinquency* 1952—53, p. 173—184.
- Woodward, Mary: *The Role of Low Intelligence in Delinquency*, *British Journal of Delinquency*, 1954—55.